

Lacq: kea, 136 heriotza eta agintariek gordetako ikerlan epidemiologikoa

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

Mende erdiz, Biarnoko Lacqeko biztanleak kutsatu dituzte gas hobiak ustiatzean. Bailaran 1968tik 1998ra artean heriotza tasa %14 handitu zela demostratu zuen Bordeleko unibertsitateak, baina agintariek txostena ezkutatu eta ez diote jarraipenik eman ikerketa epidemiologikoari. SEPANSO elkarte ekologistak salatu berri du eta gordetako agiriak interneten jarri.

Lacq esanda euskalduna oroitzen da *Pirinio frantsesean* eskiatzera doalarik, edo Lourdeseko Andra Mariarengana erromes, Paue aurretik autopistatik ikusten diren gas tximiniez. Orain gehienak itzalita dauden arren, duela urte gutxi estampa berezia egiten zuten sua dariela, Biarnoko artasoro eta behiz betetako larreen artean, Zuberokatik 20 kilometrora.

1951n aurkiturik, lurpean datzan gasa 1959an hasi ziren ustiatzen orduko zalaparta mediatiko handiarekin, 1965etik aurrera gas-hodietan zabal-tzeko Frantziako hirietako etxeetaraino. Inbertsioak ekarri zituen gasak Biarnora, dirua usainak berotu zuen makal zebilen Paueko ekonomia.

Hogeita bost urte iraungo zuen zoramenak, 1987rako produkzioa motel-duta –orduan inork ez zuen aipatzen erregaien *peak* edo gailurrik– Parisko gobernuak inguruko industriaren birmoldaketa antolatu behar izan zuen. 2013an amaitu zen azken gas hodiaren produkzioa. Orain Total multinazionalak dio bertan esperimentatzen dutela klima hondatzen duen gehiegizko CO₂a metatzea gas hobi agortuetan.

Hasieratik Lacqeko urre kirastunak ere bazuen ipurdian zuloa: %16 hidrogeno sulfuro (azido sulfidriko) eta %12 CO₂. Hain gas korrosiboa ezin zenez etxeetan erabili, Totalek teknologia oso bat antolatu zuen metildietanolamina erabiliz egunean milioi bat tonari sufrea erauzteko. Baina edozein arriskuk zir-

dien pazientziak eramateko modukoa, Biarno XX. mende amaierako Eldorado berria bihurtu behar zuenez.

1960an *Paris-Match* astekariak erreportajea eskaini zion Lacqeko mirariari, Maurice Jarnouxen argazkietan erakutsiz –internetez ikus daitezke– herriko agintariak eskolako haurrei banatzen maskarak, herritar guztiak etxean bezala kalean edo ostatuan beti aldean daramatzatela... Gasa fintzeko teknikak puntuan jarri bitartean, edozein unetan egin baitzezakeen ihes %16an sufrea zeraman lurrin hilgarriak. Baina munduak *Paris-Match*en erreportaje txokantea hurrengo asterako ahaztua zuen.

Urte luzez egunean 700 tona sufrea isuri zuten Elf eta Totalen birfindegiek. Eta 2002an, Bordeleko medikuntza fakultateko ISPED Osasun Publikorako Epidemiologia eta Garapen Institutuak ikertu zituenean 1968tik 1998ra arte isuriok herritarrei eragindako kalteak, aurkitu zuen 31 urtetan Lacq eskualdeari zegokiona baino 136 pertsona gehiago hil zirela.

60.000 lagun inguru biltzen duen Lacq eskualdea ikertu zen hiru zirkulu kontzentrikotan banatuta, bakoitza 22.000 biztanlekoa. Emaitzetan ikusi zenez, zenbat eta kutsaduraren iturritik hurbilago orduan eta gehiago ugaritzen ziren heriotzak. Gainera, denborak larriagotzen zuen arazoa: lehen hamarkadan arnasbideetako kantzerak %34 ugaritu ziren baina 1990etik aurrera heriotzen kopurua %56 handitu.

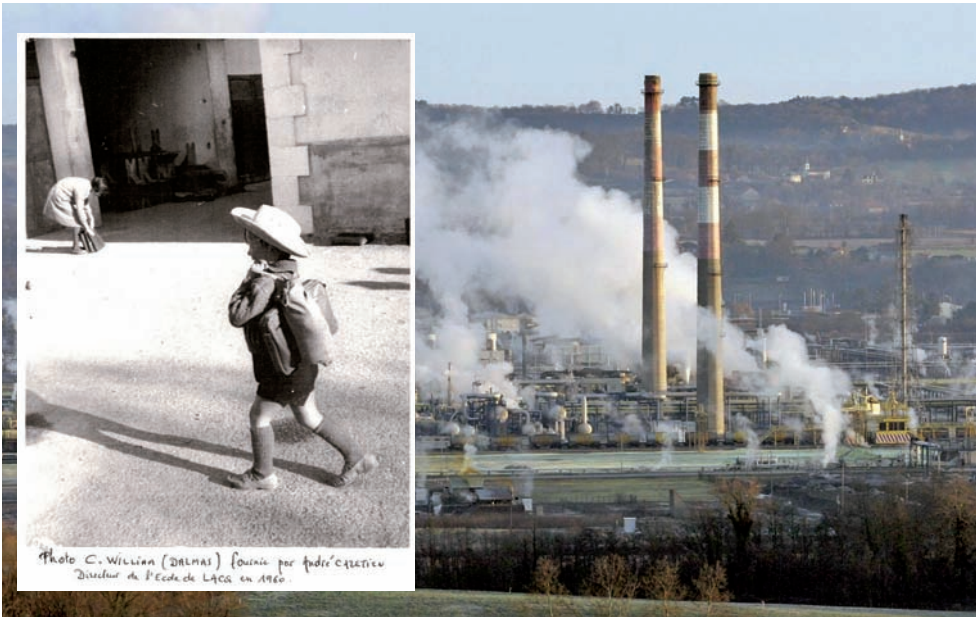
Kantzerren kasuan, gas industriaren gertueneko zonan 31 urtetan heriotzak pasatu ziren beste zonaldeetakoak baino gutxiago izatetik %30-%40 ugaria- goak izatera.

Nola ez zuen horrek eskandalurik eragin? SEPANSOko Michel Rodesek idatzi duenez, Gobernuak bezala lekuko hautetsiek nahiago izan zuten afera isiltasunean lurperatu, ondorioak larriegiak zirelako iritzi publikoaren aurrean. Baina 13 urte beranduago, 2015ean, Frantziako Kontu Auzitegiak bere txosten batean bildu du 2002an Bordeleko unibertsitateak esana: 136 heriotza gehiegizko gertatu zirela 65 urtez azpiko jendeen artean, heriotz tasa %14 handituz. Eta ekologistek gaiaren inguruko *omertá* giroa hautsi nahi izan dute bi agiriok interneten plazaratuz.

Ez ikertu, jendea ez asaldatzearren

Kontua da ikerlanari agintariek informazioa herritarren begietatik ezkutatzearaz gain osasun arriskuaren ikerketari jarraipenik ez ditela eman 1998tik aurrera. Aldiz, Frantziako Estatuak eta industriak BURGEAP konpainiari –besteren artean zentral nuklearrak desmuntatzen berezitu– enkargatu diote aztertzea zer arrisku daukaten herritarren osasunean Lacqen isuritako 140 edo gehiago kutsagarrien arteko bostek.

Gaur Lacqeko lurpeko gas gehienak ahiturik, airera ez dira jaurtitzen garai zaharretan bezala urtero 800 tona sufrea eta 900 tona fluor. Baina eskualdean

1960an Lacqeko ikastetxeko zuzendari Andre Cazetienek ateratako argazki txikian, mutiko bat eskolara iristen: bizkarrean dakar, maletatxoaz gain, gas isurketetatik babesteko maskara bere zorroan gorderik. Gasak hobian bertan %16 sufre zeukanez –artean fintzeko teknologia antolatzen ari ziren Total eta Elf– istripuz ihesi bat gertatuz gero arnaste hutsarekin hil zezakeen pertsona. 'La Republique des Pyrenees' egunkariaren argazki handian, Lacqeko industrigunea ketan 2016 hasieran; inguruko herritarrak kexu azaldu dira azken boladako ihesek eragin dizkieten kalteengatik.

lanean darraite SEVESO katalogatutako 23 enpresa handik eta denetara badi-ra 210 kutsadura iturri baino gehiago. ISPEdek ikerlana entregatuz geroztik kutsagai batzuk asko ugaritu dira: konposatu organiko lurrunkorak, hidrokarbuero aromatiko poliziklikoak eta abar luzea.

Ikertzen jarraitzea proposatzen zuen 2002an Bordeleko unibertsitateak. Aldiz, Biarnoko ARS Eskualdeko Osasun Erakundeak –haien Osakidetza-Osasunbideak– adierazi zuen: “Ikerketa epidemiologikorik egitea baztertu egin da, gizartearen eskaririk ez dagoelako, erabilgarritasuna garbi ez dagoelako eta garestia delako”. ARSeko goi funtzionarioaren beste argudio bat: “Horrelako azterketa bat abiatzeak bake soziala urratzeko arriskua pizten du”. Eta perla ilun hau: “Gogorarazi behar da Lacq

inguruan nahiko jende gutxi bizi dela”. Herritarren biziak industriari sakrifika-tzeko formula lotsagarriagorik...

SEPANSOk frogak internetez zabaldu arren, ez Parisko gobernuak eta ez Biarnoko hautetsiek ukitu nahi izan dute pozoinketaren afera. Bostek bakarrik sinatu dute idatzi bat eskatuz gobernuari ikerketa epidemiologikoari segida emateko, Laa Mondrans, Artix, Lasseube eta Billère herrietako zinegotzi banak eta David Grosclaude kontseilari errejonialak, bai, Okzitaniako hizkuntzarentzako gutxienezko laguntzak lortzearen gose greba egin zuen Grosclaude hura bera.

2016ko martxoaren 6an Paueko *La Republique des Pyrenees* egunkariak zabaldu du: “Kiratsa Lacq bailaran: auzotarrak berriro eztulka dabilta”. Eta aurreraxeago: “Herritarrak kexu dira usain oso bortitz horiek osasunean dauzkan

eraginez: buruko minak, goragaleak, azaleko eta begietako erresuminak, arnasketa arazoak...”

Egunkariaren informazio berean Induslacaq konpainiak herritarrei jakinarazten die egun batzuetan luzatuko dela beren tortura, “BP4/3 tximinian” su lama ikusiko dutela gau eta egun, galdara bat garbitzearen gasak isuri beharra dagoelako. Jende ahulentzako kalte.

SEPANSOk salatzen du: “Administrazioaren, hautetsien eta industriaren arteko konplizitatea dago auzitan. Orain artean ez dute egin hau besterik: denek batean kantatu ‘arrisku industrialaren kultura’ daukagula eta urtetik urtera bata besteari pasatu Lacqeko gasaren dossier beroa”.

Baina goi funtzionario hark esan bezala, zertarako ikertu, egia jakiteak bake soziala urratu lezake eta. ■

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira

f i